

Бутузова Л.П.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології (Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах активного впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес, системний психолого-педагогічний супровід (ППС) психічного розвитку та становлення особистості дитини стає дуже важливим аспектом психологічної роботи в сфері освіти. Створення системи психологічної служби освіти повинно відповідати запитам практики, необхідності застосовувати психологічні знання в процесі виховання та розвитку дітей, забезпечувати збереження та зміцнення психічного здоров'я дітей в ході реалізації різних навчально-виховних технологій.

На початку 90-х років ХХ століття відбувся перегляд загальноосвітньої парадигми, їй було надано сенс не стільки пізнавальний, скільки розвиваючий. Пріоритетними стали загальнолюдські цінності, життя і здоров'я людини, вільний розвиток особистості, розкриття її індивідуальності [2]. Навчально-виховний процес сьогодення стає варіативним, гуманістичним, особистісно орієнтованим, розвиваючим [5]. Стають затребуваними і впроваджуються в практику масової школи системи розвивального навчання Л.В. Занкова, Д. Б. Ельконіна, В.В. Давидова, створені ще в 60-80-і роки. Сьогодні на основі ідей і розробок цих авторів, а також результатів дослідної діяльності інших відомих психологів і педагогів (Ананьєв Б.Г., Асмолов О.Г., Блонський П.П., Виготський Л.С., Гальперін П.Я., Леонтьєв О.М., Ляудіс В.Я., Рубінштейн С.Л., Талізін Н.Ф., Толстой Л.М. та ін.) з'являються нові авторські програми розвивального типу [3]. У кожній авторській системі є своє науково-обґрунтоване розкриття змісту розвитку, проте кожна з них може бути реалізований повною мірою лише за умови адекватного психолого-педагогічного супроводу дитини у освітньому середовищі.

Під психологічним супроводом в більшості психологічних досліджень (Бардієр Г.Л., Бітянова М.Р., Деркач А.О., Ромазан І.В., Череднікова Т.В. та ін.)

розуміють систему професійної діяльності психолога та педагога, яка спрямована на створення спеціальних умов для повноцінного розвитку та успішного навчання дитини у конкретному освітньому середовищі. На думку Бітянової М.Р., «...психолог і педагог у цьому процесі не просто спостерігач, який стоїть поруч, він створює оптимальні соціально-психологічні умови для розвитку дітей, він іде з ними поруч» [1]. При цьому особливість ППС в цінності самостійного вибору дитиною свого життєвого шляху. Дорослий повинен цінувати природні механізми розвитку дитини, не руйнувати їх, а розкривати, при цьому самому бути і спостерігачем, і співучасником, і дослідником. Завдання дорослих - сформувати здатність і готовність вихованця до усвідомлення своїх можливостей і потреб, здійснення самостійного вибору. Психологу потрібно не перебирати ці вибори на себе, а навчити учня ставити та досягати індивідуальних цілей, співвідносячи їх із цілями оточуючих людей і соціальними цінностями. На думку цих дослідників, ППС здійснюється в різних за формами психологічних розвивальних заняттях [4].

Інші дослідники (Петровський В.А. та ін..) вважають, що ППС - це програма зустрічей, спілкування психолога з дітьми, спрямована на створення умов для прояву й розвитку особистісних «устремлінь». Качан Т.М. вважає, що ППС створює умови, щоб діти й дорослі повірили у свої різнобічні здібності. Бітянова М.Р. звертала увагу на те, що слід ураховувати, що умови, котрі створює психолог, вторинні відносно умов даного освітнього середовища, вони залежать від освітніх технологій, які застосовуються в даній школі, загальних виховних принципів педагогічного колективу. Тому для здійснення психологічного супроводу психологу спочатку потрібно органічно включитись у педагогічний колектив при безумовному дотриманні своєї автономності як професіонала й враховувати у своїй діяльності особливості навчального закладу.

У ППС розвитку молодшого школяра як цілісному процесі можна виділити три обов'язкових компонента:

1. Систематичне відстежування (діагностика) психолого-педагогічного статусу учня та динаміки його психічного розвитку у процесі навчання та виховання.

2. Створення соціально-психологічних умов для адаптації особистості учня в складні періоди життєдіяльності (адаптація до шкільного навчання та до переходу у середню ланку школи) та психолого-педагогічна допомога у розвитку молодших школярів в процесі навчання та виховання.
3. Створення спеціальних соціально-психологічних умов для надання допомоги дітям, які мають проблеми у психічному розвитку та навчанні.

З іншого боку, під супроводом молодшого школяра розуміється не просто процес односторонньої активності психолога чи педагога, але взаємодія із суб'єктом супроводу, що забезпечує створення умов для прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень в різноманітних ситуаціях життєвого вибору. При цьому під суб'єктом розвитку розуміється як сам молодший школяр, який розвивається, так і система, в якій він розвивається. Таким чином, психолого-педагогічний супровід розвитку дитини невіддільний від її навчання, а отже, опосередковується й застосовуваними інноваційними технологіями навчання.

Педагог інноваційної школи орієнтований на потенційні можливості учня, він виконує роль фасилітатора, помічника становлення і розвитку особистості учня, поважає цю особистість незалежно від міри її оволодіння знаннями, виявляє увагу до особистої ініціативи учня, до зростання її особистості. Змінюється і позиція особистості учня, яка переорієнтовується з результату засвоєння, з отримання оцінки на активну взаємодію з учителем та іншими учнями, на власний розвиток і саморозвиток.

Список використаних джерел:

1. Барднер Г., Ромазан И., Чередникова Т. Я хочу!: Психологическое сопровождение естественного развития маленьких детей. - СПб., 1993.
2. Практическая психология в развивающем образовательном пространстве. Коллективная монография / Под ред. Н.М Швалевой. Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 2002. - 301 с.
3. Репкина Н.В. Система развивающего обучения в школьной практике// Вопросы психологии.- 1997.- №3.- С.40-51.
4. Слюсарев Ю.В. Психологическое сопровождение как фактор активизации саморазвития личности: Автореф. дис. канд. психол. наук. СПб, 1992.
5. Становление личности в условиях развивающей среды инновационной школы. Коллективная монография. – Пятигорск, 2006.

*Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини:
збірник науково-методичних праць./ За заг. ред. В.Є.Литнєва, Н.Є.Колесник. -
Житомир: ФОП Левковець, 2012. – С.227-229.*